

ДОПРИНОС ЕВРОПСКЕ ЦЕНТРАЛНЕ БАНКЕ ОЧУВАЊУ ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ

Апстракт: Рад који је пред вама резултат је истраживања и анализе нових надлежности Европске централне банке на пољу очувања животне средине и борбе против климатских промена. Мотив за настајак овог рада је двојак. Првенствено, еколошке надлежности Европске централне банке релативно су нова категорија овлашћења којима банка располаже, а која последњих година добијају на значају њиховим правним уобличавањем. Од потписивања Париског климатског споразума 2015. године до данас, Европска централна банка предузела је низ мера на плану борбе против климатских промена и управљања климатским ризицима, те у свом раду на овим питањима оставила одређене резултате чији би домашај требало анализирати. С друге стране, тема еколошких надлежности Европске централне банке изразито је мултидисциплинарна и за њено свеобухватно разумевање потребна су шира знања из бројних области, што објашњава неспремност многих субјеката да се њоме баве. С тим у вези, задатак овог истраживања био је да пружи преглед свих мера које је ЕЦБ предузела у свом настојању да се активно укључи у борбу против климатских промена, али и подизања питања управљања климатским ризицима на један виши ниво који би требало да осигура да оно не буде пренебрегавано приликом доношења будућих пословних одлука.

Кључне речи: климатске промене, Европска централна банка, климатски ризици, центар за климатске промене, мрежа за озелењавање финансијског система, операције улагања.

1. Увод

Избијање велике економске кризе 2008. године и све глобалне последице узроковане њеним ефектима условили су убрзан развој правног регули-

¹stevanovic06@gmail.com

сања међународних монетарних односа како у формалном, тако и у садржинском смислу. С данашње тачке гледишта јасно је да се монетарно-правне норме налазе у континуираном процесу еволутивне дерогације што оставља простор за уплив неких нових правних правила несвојствених дотадашњој монетарној легислативи. Нови талас у развоју међународног монетарног права заснован је на неким новим карактеристикама којима се тежи обезбеђивању флексибилнијег и ефективнијег управљања у условима глобалних финансијских криза. Та својства односе се на давање предности меком праву онда када оно нуди подеснија решења за излаз из кризних периода, оснивање неких нових наднационалних судских инстанци за решавање монетарних и фискалних спорова, нових ингеренција централних банака у јавном монетарном управљању, али и разлагању међународног монетарног права на самосталне целине као што су право Европске централне банке и право Међународног монетарног фонда.

У условима глобалних еколошких проблема све позитивне гране права морају настојати да пруже допринос решавању проблема очувања и заштите природних добара. За разлику од традиционалних грана права, међународно монетарно право као релативно нова правна дисциплина због хибридног карактера монетарних норми ужива одређену квалитативну предност у контролисању поменутих проблема, превасходно, због флексибилности монетарних норми, релативно брзог прилагођавања новонасталим околностима и мањим трансакционим трошковима примене (Димитријевић, 2018: 188–201).

Одавно је познато да еколошке катастрофе остављају директне последице на монетарну и економску стабилност које с интензивирањем последица глобалног загревања и екстремних климатских појава постају све уочљивије. Превенција штете је, по правилу, јефтинија од надокнаде штете која је већ настала услед интензивног индустријског и технолошког развоја (Пајтић, 2019: 427–439). С тим у вези, унапређење међународних фискално-монетарних механизма којима се поједностављује приступ фондовима за заштиту природних ресурса у координацији са економским инструментима за заштиту животне средине попут еколошких пореза и накнада, могу дати значајне резултате у борби за очување природних добара (Цвјетковић, Батуран, 2018: 259–274). У том светлу је улога Европске централне банке незаобилазна, јер она својим ауторитетом и деловањем може постати пример добре праксе која би се морала поштовати од стране свих других финансијских институција. Монетарна политика представља много више од статичног концепта управних активности регулисаних монетарноправном нормом јер је дугорочно усмерена на постизање одрживог привредног раста у најширем контексту (Hofman, 2015: 1–5).

Стога и надлежност централних банака треба разумети као динамичну категорију која се у пракси може прилагођавати текућим привредним околностима, што нарочито добија на значају у кризним периодима.

2. Климатски ризици и позиција Европске централне банке

Климатски ризици или ризици глобалног загревања последњих година заузимају све значајније место приликом дефинисања и праћења стратегија монетарних политика. Ради лакшег дефинисања основних проблема из којих настају, ширег сагледавања последица које проузрокују и стварања што чвршћег оквира за њихово контролисање, у пракси се прави разлика између физичких и прелазних климатских ризика. Физички ризици у директној су вези са неповољним временским приликама и њихова материјализација може довести до обезвређивања имовине, поремећаја ценовне стабилности и гаранција у погођеним подручјима. Физички ризици материјализују се и усложњавају заједно с економским растом и све крхкијим еко-системом, а њихове последице осећају сви, па тако и финансијски систем, укључујући банке, осигуравајућа друштва и друге финансијске институције (Димитријевић, Голубовић, 2021: 1155–1172).

Поступак транзиције из високоугљеничне у нискоугљеничну привреду дуготрајан је и скуп процес који за собом повлачи мноштво других ризика. Прелазним ризицима, у пракси, називају се оне околности које могу довести до максимизације трошкова приликом спровођења политика усмерених на ублажавање климатских ризика. Примера ради, потенцијално кратки рокови за прелаз на зелене технологије којим би дотадашњи процеси производње морали бити замењени, могли би довести до наглог пада цена и неконтролисане распродаје имовине повезане с високим емисијама угљеника. Тако хибридно обезвређивање имовине би, с друге стране, на финансијском тржишту створило огромне трошкове са којима инвеститори и банке приликом склапања ранијих дугорочних аранжмана нису могли да рачунају (Килибарда, 2021: 19).

Две су полазне тачке приликом одређивања приступа у дефинисању политика климатских промена и обе су повезане с потенцијално високим трошковима. Оно по чему се разликују јесте време њихове доспелости. Први сценарио, по којем би прелазак на чистије технологије требало започети без одлагања, одмах би створио и нове трошкове, потенцијално смањио конкурентност, али би процес неминовног преласка на нискоугљеничну привреду правовремено био окончан. По другом (пасивном) сценарију непредузимања мера, трошкови транзиције доспели би касније с ризиком њихове мултипликације јер би се физички и прелазни ризици истовремено могли материјализовати.

Иако су еколошки порези и њима слична давања неоспорно најмоћније оружје у борби за зелене технологије и чистију животну средину, бројне су могућности које многи органи, у својим оквирима надлежности, могу предузети како би процес транзиције на нискоугљеничну привреду постао бржи, свеобухватнији и учинковитији. С тим у вези, Европска централна банка увидела је последице реалне и потенцијалне штете директно скопчане с климатским ризицима, те су они данас у врху приоритета дефинисаних стратегијом за вођење њене монетарне политике. Циљ Европске централне банке је да, у оквирима својих надлежности, допринесе општим напорима за умањивање потенцијално негативних последица климатских промена у оним подручјима у којима је њен суверенитет неупитан. Та подручја односе се на:

- 1) Унапређење економске анализе, прогностичких модела и процене ризика;
- 2) Развијање праћења и процене ризика за финансијску стабилност, укључујући и процену отпорности на стрес проузрокован климатским ризицима;
- 3) Надзор банака;
- 4) Интегрисање питања климатских ризика у сопствена улагања и пословање;
- 5) Процену утицаја климатских промена на њену монетарну политику;
- 6) Подстицање европских и међународних форума, законодаваца и тела за усвајање стандарда о климатским променама из оквира њихових надлежности, као и подизање свести о значају укључивања питања одрживости при доношењу финансијских одлука.²

3. Економска анализа климатских промена и процена финансијских ризика

Важно је, а постаје и све релевантније, да у вођењу монетарне политике ЕЦБ узме у обзир ефекте глобалног загревања и с њим повезаних политика приликом изношења процена о изгледима за стабилност цена. Тако је у последњој опсежној економској анализи Европске централне банке питање шокова узрокованих климатским променама и актуелним климатским политикама пронашло своје место. Резултати анализе показали су да технолошке и фискалне политике повезане с процесом ублажавања и

²Више о томе како ЕЦБ управља климатским ризицима видети на: https://www.ecb.europa.eu/ecb/climate/managing_mitigating_climatel_risk/html/index.hr.html

прилагођавања привреди с ниском емисијом CO₂ могу имати посредан утицај на стабилност цена. Утицај на степен инфлације у условима тржишне привреде базиране на понуди и тражњи може бити и непосредан, што даље води смањењу инвестиција и продуктивности. На тај начин, питање вођења опортуне, а одмерене климатске политике постаје тежак задатак с много варијабилних елемената чије ефекте ваља пажљиво сагледати.

Стога, Европска централна банка све више анализира макропоказатеље климатских промена и с њима повезаним јавним политикама. Налази тог рада користе се за што прецизније сагледавање последица климатских ризика и њихову укљученост у нове прогностичке моделе. Поред тога, ефекте климатских промена ЕЦБ посматра и кроз призму трансмисионих канала монетарне политике и монетарне анализе, нарочито у сфери одобравања кредита.

Паралелно с тим, пажња ЕЦБ усмерена је и на развој аналитичког модела за потребе огледних тестирања отпорности европског банкарског сектора на стрес узроковано климатским ризицима. На том путу, укљученост свих привреда еврозоне под покровитељством заједничког пројектног тима за праћење климатских ризика од непроцењивог је значаја. О резултатима својих истраживања тим извештава Саветодавни технички одбор Европског одбора за системске ризике и Одбор за финансијску стабилност Европског система централних банака, а у његовом раду кључна су два циља:

- 1) Спровођење оквира за праћење климатских ризика и
- 2) Дефинисање будућих сценарија за процену климатских ризика и трансмисионих канала при тестирању отпорности на стрес.³

4. Надзор банака

Банкарска супервизија коју спроводи ЕЦБ посвећена је усмеравању банака ка што ефикаснијем управљању климатским ризицима и њиховој правовременој детекцији. Већ је одавно јасно да ризици повезани с климом и деградацијом животне средине имају огроман утицај на реалну економију, што се, у крајњој линији, у билансима банака одражава кроз физичке и транзиционе ризике узроковане екстремним сушама, пожарима, поплавама или трошковима преласка на зеленију привреду. С тим у вези, рана и одлучна акција и банака и супервизора је кључна како би се осигурало да банке, у краткорочном и дугорочном периоду, постану от-

³ Више о економској анализи климатских промена и управљању финансијским ризицима видети на: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210922~59ade4710b.hr.html>

порније на ове ризике. Тренутна пруденцијална правила већ захтевају од банака да открију, управљају и обелодане све материјалне ризике којима су изложене. Европска централна банка је, у том светлу, објавила водич о ризицима повезаним с климом и животном средином у којем се наводи да ЕЦБ од банака очекује да климатске ризике уврсте у своје стратегије о управљању ризицима, али и да их у својим пруденцијалним оквирима учине транспарентним (ЕЦБ, 2020).⁴

Установљавање јасних транзиционих оквира за ублажавање последица климатских промена и деградације животне средине првенствени је задатак демократски изабраних влада. На том путу, задатак Европске централне банке јесте да очува стабилност банака под њеним надзором при процесу транзиције на привреду са ниским емисијама угљеника. Од банака се очекује да процене да ли је њихова садашња пракса усклађена са смерницама Европске централне банке, и, уколико је то потребно, да отпочну с процесом прилагођавања.

Почетком 2021. године ЕЦБ је развила платформу за дијалог с банкама с циљем детекције оних области у којима пракса банака одступа од супервизијских очекивања Европске централне банке. Година 2022. означена је као година почетка спровођења дубинских надзорних мера за процену праксе банака.

При дефинисању надзорних пракси, ЕЦБ блиско сарађује са Европском комисијом и Европским телом за надзор банака (ЕБА). Такође, у потрази за глобалним моделима зближавања економског развоја, здраве климе и чистије животне средине, ЕЦБ активно доприноси раду Мреже за озељевање финансијског система и Базелског комитета за банкарску супервизију.

5. Центар за климатске промене Европске централне банке

Како би рад на питањима везаним за климу постао ефективнији и кохерентнији, Европска централна банка донела је одлуку о оснивању Центра за климатске промене. Центар за климатске промене самостална је јединица унутар организационе структуре ЕЦБ која је отпочела са радом 2021. године. Одлука о оснивању Центра као посебне јединице одражава растући значај климатских промена за политику и економију ЕЦБ, као и потребу за структуриранијим приступом стратешком планирању и координацији

⁴ European Central Bank (2020). Guide on climate-related and environmental risks 2020. Доступно на: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.202011finalguideonclimate-relatedandenvironmentalrisks~58213f6564.en.pdf>

у овој области. У организационо-техничком погледу, центар се састоји од десетак запослених који са постојећим тимовима банке раде на питањима климатских промена и одрживих финансија. Првенствени задатак центра јесте обликовање и спровођење климатске агенде на интерном и екстерном нивоу, као и извештавање председника Европске централне банке о постигнутим резултатима на пољу ублажавања последица климатских промена. Његове надлежности крећу се у распону од монетарне политике до пруденцијалних функција, уз подршку особља које располаже подацима и експертизом о климатским променама.

Рад центра базира се на пет стубова:

- 1) Финансијска стабилност и пруденцијална политика;
- 2) Макроекономска анализа и монетарна политика;
- 3) Пословање на финансијском тржишту и ризик;
- 4) Политика ЕУ и финансијска регулатива;
- 5) Корпоративна одрживост.

У плану је да структура рада центра након истека три године буде ревидирана, с циљем укључивања климатских аспеката у рутинско пословање ЕЦБ.⁵

У даљим напорима за ублажавање последица климатских промена, ЕЦБ је на унутрашњем плану усвојила низ мера за смањивање последица свакодневних послова на животну средину. Поменуте активности огледају се у потпуној дигитализацији поступка пријаве за јавне набавке, подизању свести о значају предузимања смислених мера с циљем минимизације емисија CO₂, узимање учешћа у Европској недељи мобилности и Европској недељи посвећеној смањењу отпада, као и организовање курсева о климатским променама за своје запослене. У периоду од 2008. до 2018. године, напори које је ЕЦБ предузела на пољу заштите животне средине довели су до смањења емисија угљеника по радном месту од 74% и смањења потрошње енергије по радном месту од 54%.⁶

На комунитарном нивоу, са свог становишта ЕЦБ је подржала усвајање Акционог плана Европске комисије за финансирање одрживог раста и активно подстицала развијање заједничког европског оквира за одрживу

⁵Више о оснивању и раду Центра за климатске промене при Европској централној банци видети на: https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210125_1~3fc4ebb4c6.hr.html

⁶Више о активностима и резултатима ЕЦБ у заштити животне средине видети на: <https://www.ecb.europa.eu/ecb/climate/green/html/index.hr.html>

имовину, као базичног елемента за повећање зеленог финансирања. У поступку спровођења поменутог плана, ЕЦБ је учествовала у припреми техничког извештаја, пружајући аналитичку подлогу и техничку подршку процени привредних ефеката на предложени оквир.⁷

На светском нивоу, ЕЦБ активно сарађује с Мрежом за озелењавање финансијског система, групом Г7 најразвијенијих привреда света и бројним другим Централним банкама и финансијским регулаторима ради подстицања зеленог финансирања и повећања доприноса финансијског сектора финансирању преласка на зелену економију.⁸

6. Операције улагања као инструмент борбе против климатских промена

Одлуке о улагањима Европске централне банке још један су у низу инструмената којима ЕЦБ настоји да допринесе борби против климатских промена. Политику одрживог улагања пензиони фонд запосленика Европске централне банке спроводи с циљем смањења емисија угљен-диоксида, директним или индиректним путем везаним за рад саме банке. Широко опсег улагања и дугорочније инвестиционо раздобље омогућују политику одрживог и одговорног пословања (енг. *sustainable and responsible investment*), засновану на смерницама које треба следити, а које се тичу селективног искључења и гласања путем пуномоћја. Европска централна банка је гласање путем пуномоћја за улагања у власничке вредносне папире делегирала својим спољашњим управницима улагања, који имају обавезу да се у свом раду држе начела одговорног улагања (енг. *Principles for Responsible Investment*), подржаних од стране Уједињених нација. Ова начела носиоце политика гласања обавезују на поштовање еколошких и социјалних стандарда, као и стандарда управљања. Практичну примену ових начела ЕЦБ спроводи у свом портфељу регулаторног капитала који се састоји од уплаћеног капитала и фонда за опште чување, као и путем свог деловања и рада у Мрежи за озелењавање финансијског система. Активности ЕЦБ-а унутар Мреже за озелењавање финансијског система усклађене су с Водичем за одрживо и одговорно улагање за управљање портфељима централних банака који је ова организација донела.⁹

⁷ Усвојени акциони план поставио је свеобухватну стратегију за даље повезивање финансија са одрживошћу. Више о томе на: https://ec.europa.eu/info/publications/sustainable-finance-renewed-strategy_en

⁸ Више о томе на: https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210125_1~3fc4ebb4c6.hr.html.

⁹ NGFS (2019). A sustainable and responsible investment guide for central banks portfolio management.

У оквирима својих надлежности, ЕЦБ подржава иницијативе усмерене на побољшавање одређивања цене климатских ризика и процене прелазних ризика за приватна предузећа. То подразумева пружање подршке институцијама за кредитну процену у развијању и побољшавању методологија и стандарда за укључивање критеријума ЕСГ-а у своје рејтинге или за развијање нових, прецизнијих оцена повезаних с ЕСГ-ом.¹⁰

Европски систем централних банака, с друге стране, придржавајући се начела тржишне неутралности, у оквиру своја четири програма куповине хартија од вредности средства улаже у куповину зелених обвезница. Та четири програма односе се на:

- 1) Куповину хартија од вредности осигураних имовином;
- 2) Куповину хартија од вредности јавног сектора;
- 3) Куповину хартија од вредности приватних предузећа;
- 4) Куповину покривених обвезница.¹¹

7. Мрежа за озелењавање финансијског система

Мрежу за озелењавање финансијског система (енг. *Network for Greening the Financial System, NGFS*) чини група централних банака и супервизора окупљених с циљем размене искустава и добрих пракси, пружања доприноса развоју управљања климатским ризицима и животном средином унутар финансијског сектора, као и с циљем мобилисања главних токова финансија за прелазак на нискоугљеничну привреду и одрживи развој. Мрежа је основана од стране осам централних банака и супервизора на Париском самиту „Једна планета“, децембра 2017. године, а од тада до данас број чланова овог покрета вишеструко се увећао. Појам зеленог банкарства први пут се јавља као модел пословања холандске Триодос банке, која је још 1990. године покренула стратегију зеленог фонда за финансирање еколошки прихватљивих пројеката, касније названих зелене иницијативе (Miroshnichenko, Brand, 2021).

Европска централна банка, заједно са централним банкама Шпаније, Велике Британије, Француске, Белгије и Холандије, идејни је творац и оснивач NGFS-а. Чланство у овој еколошко-финансијској мрежи има за циљ постизање разноврсности институција у погледу географских подручја,

¹⁰ Више о томе: Luis de Guindos: Speaking notes on climate-related risks. Доступно на: <https://www.ecb.europa.eu/press/key/date/2019/html/ecb.sp191017~8c8b08be0d.hr.html>

¹¹ Више о томе видети на: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.pr220704~4f48a72462.hr.html>

као и једнаку заступљеност институција из развијених земаља и земаља у развоју. Сврха Мреже је пружање подршке јачању глобалног одговора потребног за постизање циљева дефинисаних Париским споразумом и побољшање улоге финансијских система за управљање ризицима и мобилизацију капитала за зелене и ниско-карбонске инвестиције у ширем контексту еколошки одрживог развоја.¹²

Према последњем пресеку из априла 2022. године, Мрежа за озелењавање финансијског система броји 114 чланова и 18 посматрача. На основу члана 2 Повеље Мреже за озелењавање финансијског система, члан Мреже може постати свака централна банка или сваки надзорни орган који је посвећен активном доприносу раду и остваривању циљева организације.¹³

Институције које испуњавају критеријуме за чланство процес приступања организацији отпочињу подношењем формалног захтева од стране гувернера централне банке или председавајућег Надзорног тела. Захтев се подноси секретаријату NGFS-а, а поред исказане мотивисаности за чланство у организацији, институција би у њему требало да наведе примере доказане посвећености остваривању циљева организације, као и области од интереса чијем развоју институција апликант посебно жели да допринесе. Захтев даље мора проћи кроз процедуру одобрења која се добија на основу консензуса актуелних чланова, а након тога следи поступак именовања представника новопримљене институције у радним телима организације. Међународне или регионалне финансијске институције које су исказале посвећеност одрживом финансирању имају право да у организацији добију статус посматрача према условима дефинисаним чланом 5 Повеље NGFS.

Зарад ефикасније реализације усвојеног програма рада, рад Мреже структуриран је у шест наменских токова рада и радних група:

- 1) Радна група за надзор;
- 2) Радна група за дизајн и анализу сценарија;
- 3) Радна група за монетарну политику;
- 4) Радна група за ризике у вези са природом;

¹² Париски споразум о климатским променама први је општи правнообавезујући глобални климатски споразум. Потписан је 22. априла 2016. године, а Европска унија га је ратификовала 5. октобра исте године. Текст споразума и с њим повезани документи доступни су на следећој адреси: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:22016A1019(01))

¹³ Charter of the Central Banks and Supervisors Network for Greening the Financial System. Доступно на: https://www.ngfs.net/sites/default/files/media/2020/09/03/ngfs_charter_final.pdf

- 5) Радна група за изградњу капацитета и обука и
- 6) Радна група за нето нулто пословање централних банака.¹⁴

8. Глобални климатски изазови и позиција финансијског сектора

Извештај са последњег годишњег самита о климатским променама одржаног у Глазгову од 1. до 12. новембра 2021. године показује да између развијених земаља и земаља у развоју и даље постоје озбиљне разлике у погледу динамике и могућности за решавање узрока који доводе до круцијалних климатских проблема. Док развијене земље инсистирају на дефинисању чвршћих оквира и рокова за прелазак на чистију енергију, земље у развоју, попут Индије и Кине, указале су на чињеницу да би високи трошкови имплементације нових технологија продубили јаз сиромаштва и умногоме успорили њихов развој. С тим у вези, у последњем тренутку је промењен и сам текст споразума у којем су се земље обавезале да ће до 2050. године постепено смањивати, а не укинути производњу и употребу угља, што је био првобитни циљ овог самита.¹⁵

Иако се споразум из Глазгова у појединим круговима сматра историјским будући да је по први пут успео да у фокус стави тему постепеног смањења употребе угља у свету, године пред нама показује колики су стварни домашаји овог, али и свих будућих споразума уколико се и они дефакто буду заснивали само на добрим намерама и исказаном разумевању за озбиљност проблема. На овом месту ваљало би приметити и чињеницу да би од продаје технологије за производњу чистије енергије на крају профитирале развијене земље, те се с правом може поставити питање у којој се мери овај споразум заиста заснива на бризи за будућност планете, а у којој се мери заговара усвајање одлука вођених неким другим интересима. Томе у прилог говори и чињеница да су САД и Немачка, развијене земље и центри светске ауто-индустрије, одбиле да потпишу иницијативу за удаљавање од коришћења нафте и дизел мотора, а чија употреба опет, у немалом проценту, доприноси подизању температуре на планети Земљи.

На све одлуке Европске централне банке која она у будућности буде доносила, било да се оне тичу вршења њених примарних или секундарних функција, несумњиво ће утицати и будућа позиција Нове развојне банке БРИКС, основане 2014. године с циљем пружања потпоре земљама у развоју и заштите њихових националних валута од поремећаја финансијских

¹⁴ Више о томе на: <https://www.ngfs.net/en>

¹⁵ Више о томе на: <https://unfccc.int/documents/460953>

тржишта. Иако оснивачи Нове развојне банке БРИКС наглашавају да би она требало да ојача финансијски систем на глобалном нивоу, а не да буде алтернатива Светској банци или ММФ-у, чињеница је да на подручју земаља оснивача и новопримљених земаља живи и послује више од половине светске популације, али и да је реч о земљама са најбржим економским растом које истичу да Светска банка и ММФ државама у развоју ограничавају право гласа, односно да богате земље имају превелика овлашћења у овим институцијама. Један од циљева банке, која ће с актуелном променом геополитичке стварности у свету засигурно заузети озбиљнију позицију у глобалним финансијским токовима, јесте повећање средстава која се државама у развоју позајмљују за финансирање великих инфраструктурних пројеката. Банка је отворена за пријем нових оснивача међу чланицама ОУН, а фонд резерви који је основан као „Превентивни аранжман резерви” располаже са сто милијарди долара које земљама у развоју треба да послуже како би се успешније избориле с краткорочним притисцима у вези с ликвидношћу, ојачале глобалну мрежу финансијске безбедности и употпуниле постојеће међународне аранжмане (Стојковић, 2016: 76–91).

Имајући у виду напред наведено, јасно је да ће глобални климатски изазови с усложњавањем прилика у свету и сами постајати све сложенији. Све док узроци и последице климатских промена буду предмет калкулација и средство за трговину позицијама економске премоћи, глобални консензус биће тешко постићи. Из вида, такође, не треба губити чињеницу да никакви механизми контроле постигнутих споразума не постоје, те често пракса показује да најгласнији заговорачи одлучнијег приступа решавању узрока и последица климатских промена бивају и највећи непоштоваоци потписаних споразума.

9. Закључак

Климатске промене данас представљају један од највећих изазова са којима се свет суочава. Последице климатских промена могу се осетити у сваком сегменту живота. Оне директно утичу на квалитет ваздуха који удишемо, воде коју пијемо, хране коју конзумирамо, навике које имамо, али и на економски развој и финансијску стабилност на глобалном нивоу, а самим тим и на целокупно друштвено благостање. Иако на први поглед није лако уочити везу између последица глобалног загревања и стабилности финансијског сектора, централне банке и остали супервизори финансијских институција сагласни су да је вођење одговорне климатске политике у тесној вези са њиховом примарном функцијом очувања монетарне и финансијске стабилности. У спектру традиционалних ризика

за које се емпиријски зна да негативно утичу на финансијску стабилност, климатски ризици последњих година заузимају високо место. Екстремне суше, периоди екстремних падавина, пожара и поплава које је тешко предвидети и готово немогуће контролисати, остављају директне последице на пољопривредну производњу и стабилност енергетског сектора, што на посредан начин урушава стабилност финансијског система и успорава целокупан економски раст. Задатак централних банака и других финансијских институција јесте да, из позиције својих овлашћења, правремено реагују и изградњом ефикасне структуре умање будуће финансијске потресе узроковане екстремним климатским ефектима. На том путу ауторитет који ужива Европска централна банка, заједно са свим контролним механизмима којима располаже и примерима добре праксе коју спроводи, мора бити генератор промена и унификације минимума стандарда који се морају поштовати и чија се лествица временом мора подизати.

Литература

Цвјетковић, Ц., Батуран, Л. (2018). Улога економских инструмената у управљању отпадном амбалажом за пиће, *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, 2018, vol. 52, бр. 1, 259–274.

De Guindos, L. (2019). Speaking notes on climate-related risks (a roundtable, Washington DC, 17 October 2019), WORKING PAPER SERIES - No. 2318: Bank for International Settlements/BIS, <https://www.bis.org/review/r191018h.pdf>

Димитријевић, М. (2018). *Институције међународног монетарног права*. Ниш: Центар за публикације Правног факултета.

Димитријевић, М., Голубовић, С. (2021). О тенденцији озелењивања међународног монетарног права. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, vol. 55, br. 4, 1155–1172.

European Central Bank/ECB (2020). Guide on climate-related and environmental risks - Supervisory expectations relating to risk management and disclosure; доступно на: <https://www.bankingsupervision.europa.eu/ecb/pub/pdf/ssm.202011finalguideonclimate-relatedandenvironmentalrisks~58213f6564.en.pdf>

ECB (2022). Upravljanje rizicima povezanima s klimatskim promjenama, посећено 17.6.2022, https://www.ecb.europa.eu/ecb/climate/managing_mitigating_climatel_risk/html/index.hr.html

ECB (2022). ESB poduzima daljnje korake u uključivanju klimatskih promjena u svoje operacije monetarne politike, 4. srpnja 2022, <https://www.ecb.europa>.

[eu/press/pr/date/2022/html/ecb.pr220704~4f48a72462.hr.html](https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2022/html/ecb.pr220704~4f48a72462.hr.html)

ECB (2022). Better safe than sorry: Banking supervision in the wake of exogenous shocks, speech by Chair of the ECB Supervisory Board, at the Austrian Financial Market Authority Supervisory Conference, Vienna, 4 Oct. 2022, <https://www.bankingsupervision.europa.eu/press/speeches/date/2022/html/ssm.sp221004~9c9e9504c2.en.html>

ECB (2021). ECB sets up climate change centre *25 January 2021*; https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210125_1~3fc4ebb4c6.hr.html

ECB (2021). Zaštita okoliša u ESBU, <https://www.ecb.europa.eu/ecb/climate/green/html/index.hr.html>

ECB (2021). Firms and banks to benefit from early adoption of green policies, ECB's economy-wide climate stress test shows *22 September 2021*; <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210922~59ade4710b.hr.html>

ECB (2021). ECB sets up climate change centre, *25 January 2021*, https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210125_1~3fc4ebb4c6.hr.html

European Commission/EC (2018). Renewed sustainable finance strategy and implementation of the action plan on financing sustainable growth, 8 March 2018, Directorate-General for Financial Stability, Financial Services and Capital Markets Union; https://ec.europa.eu/info/publications/sustainable-finance-renewed-strategy_en

EUR-Lex (2016): Pariški sporazum o klimatskim promjenama, *OJ L 282, 19.10.2016*, доступан на: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:22016A1019\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/?uri=CELEX:22016A1019(01))

Hofman H. (2015). Gauweiler and OMT: Lessons for EU Public Law and European Economic and Monetary Union. IMF Working Paper, No. 19.

Килибарда, М. (2021). *Климатске промјене и банкарски сектор*, Централна банка Црне Горе.

Miroshnichenko, O., Brand, A. N. (2021). Banks Financing the Green Economy: A Review of Current Research, *Finance Theory and Practice*, April 2021, 25(2): 76–95.

NGFS/The Central Banks and Supervisors Network for Greening the Financial System (2020). Charter of the Central Banks and Supervisors Network for Greening the Financial System, July 2020; https://www.ngfs.net/sites/default/files/media/2020/09/03/ngfs_charter_final.pdf

NGFS (2019). A sustainable and responsible investment guide for central banks

portfolio management, Oct. 2019, NGFS; <https://www.ngfs.net/sites/default/files/medias/documents/ngfs-a-sustainable-and-responsible-investment-guide.pdf>

NFFS/the Network for Greening the Financial System (2019). Origin and Purpose, last updated: 09/13/2019, <https://www.ngfs.net/en/about-us/governance/origin-and-purpose>, посећено 12. 6. 2022.

Пајтић, Б. (2019). Правна заштита од штете настала загађивањем животне средине. *Зборник радова Правног факултета у Новом Саду*, вол. 53, бр. 2, 427–439.

Стојковић, Р. (2016). Развојна банка БРИКС. *Банкарство*, 45(2), 76–91. <https://doi.org/10.5937/bankarstvo1602076S>

UN/United Nations Climate Change (2022). Glasgow Climate Change Conference: Report of the Conference of the Parties on its 26th session, held in Glasgow from 31 Oct. to 13 Nov. 2021 (Part one: Proceedings, 08 Mar 2022; <https://unfccc.int/documents/460953>, посећено 25. 8. 2022.

Stefan Stevanović,

PhD student,

Faculty of Law, University of Niš

CONTRIBUTION OF THE EUROPEAN CENTRAL BANK TO ENVIRONMENT PROTECTION

Summary

The paper presents the result of research and analysis of new competences of the European Central Bank in the area of environment protection and combating climate change. The motive for writing this paper is two-fold. First, the ecological competences of the European Central Bank (ECB) are a relatively new category of authorizations which have gained importance through their legal formulation in recent years. Ever since the signing of the Paris Agreement in 2015, the ECB has undertaken a series of measures to combat climate change and manage climate risks. Thus, the paper analyzes the achieved results and their ultimate reach. Second, the issue of ecological competences of the European Central Bank is a multidisciplinary topic. In order to comprehensively understand it, there is a need to refer to a wider body of knowledge from numerous areas, which explains the unwillingness of many scholars to deal with this issue. Therefore, this research aims to provide a review of all the measures that the ECB has undertaken in its endeavour to actively participate in combating climate change but also to raise the climate change management issues to a higher level in order to ensure that the risk management issues are taken into account in future business decision-making processes.

Keywords: *climate changes, European Central Bank/ECB, climate risks, climate change center, Network for Greening the Financial System/NGFS, investment operations.*